УДК 636.22/38

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГАЛУЗІ ВІВЧАРСТВА

П. Г. Жарук, Л. В. Жарук
ascitsr_zavviddilvivtsi@ukr.net

Інститут тваринництва степових районів імені М. Ф. Іванова
"Асканія-Нова" – Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства
вул. Червоноармійська, 1, смт Асканія-Нова, Чаплинський р-н, Херсонська обл., 75230, Україна

Проаналізовано сучасний стан та розміщення вівчарства України. Встановлено, що розміщення овець в державі відбувається з урахуванням зональних особливостей, головним фактором якого є природно-кліматичні і господарські умови та етнічний склад населення регіону з його традиціями щодо споживання продукції вівчарства. Подальший розвиток вівчарства в різних зонах залежить від співвідношення сприятливих та негативних факторів.

Так, для зони Карпат позитивними факторами є наявність великих масивів гірських пасовищ, які протягом 5 місяців забезпечують овець різноманітними зеленими кормами, наявність попиту на продукцію молочного походження.

Полісся – зона, де близько 30% території зайнято лісами і чагарниками, 2% - болотами. Сільгоспугіддя становлять 25% всієї території, в структурі яких природні кормові угіддя займають 20%, або 1,25 млн. га.

Лісостепова зона завдяки помірно-теплому клімату з рівнем опадів 600-500 мм та більш тривалому періоду зеленого травостою може стати провідною зоною м'ясного та м'ясо-вовнового вівчарства.

Степову зона можна було б називати зоною вівчарства тому, що тут зосереджено 915 тис. овець - 76,4% від загальної їх кількості. Але 77% з них зосереджені лише у двох із семи регіонів – АР Крим та Одеська область.

Визначено нові підходи до розподілу витрат на продукцію вівчарства. Розраховано нормативну собівартість виробництва продукції вівчарства в різних регіонах України. Запропоновано перерозподіл витрат на продукцію у межах: вовна – 20%, баранина – 70%, суміжна – 10%.

Ключові слова: вівчарство, розміщення, ефективність, ареал, собівартість.

FACTORS of the FORMATION of EFFICIENCY SHEEP BREEDING

P. H. Zharuk, L. V. Zharuk,
ascitsr_zavviddilvivtsi@ukr.net

Ascania Nova Institute of Animal Breeding in the Steppe Regions named after M. F. Ivanov - National Scientific Selection-Genetics Center for Sheep Breeding
Chervonoarmiyska Street, 1, Askania Nova, Chaplinka district, Kherson region, 75230, Ukraine

It was analyzed the present condition and placement of the sheep breeding in Ukraine. Established that accommodation of sheep breeding in the state exists according to the zonal features, which are determined by such main factors as climatic and economic conditions and ethnic composition of the region with its traditions of consumption of sheep breeding products. Further development of sheep breeding in the different zones of Ukraine depends on the ratio of favorable and negative factors.

So, Carpathians' positive factors are the presence of large amounts of mountain pastures, which are over 5 months provide sheep a variety of green fodder, and the existence of demand for dairy products.

Polissya - an area where about 30% of the territory occupied by forests and shrubs, 2% - marshes. Farmlands are 25% of the territory in which the structure of natural grasslands occupy 20% or 1.25 million ha.

The forest-steppe zone thanks to the warm temperate climate with rainfall levels of 600-500 mm and longer periods of green grass can become a leader in the meat production and wool of sheep.

The steppe zone could be called of the zone of sheep breeding here is focused 915 thousand of sheep. It is 76.4% of the total amount of sheep in Ukraine. But 77% of them are concentrated only in two from seven regions, these are Crimea and Odessa region.

It was determined the new approaches to distribution costs for products of sheep breeding. The normative costs for the products of the sheep breeding in different regions of Ukraine have been calculated. A reallocation of costs within of the production: wool - 20%, mutton - 70%, related - 10%.

Keywords: sheep breeding, location, efficiency, area, cost.

ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОТРАСЛИ ОВЦЕВОДСТВА

П. Г. Жарук, Л. В. Жарук
ascitsr_zavviddilvivtsi@ukr.net

Институт животноводства степных районов имени М. Ф. Иванова "Аскания-Нова" – Национальный научный селекционно-генетический центр по овцеводству
ул. Красноармейская, 1, пгт Аскания-Нова, Чаплинский р-н, Херсонская обл., 75230, Украина

Проанализировано современное состояние размещения овцеводства в Украине. Установлено, что размещение овец происходит с учетом зональных особенностей, главным фактором которого являются природно-климатические и хозяйственные условия, а также этнический состав населения региона с традициями в отношении потребления продукции овцеводства. Дальнейшее развитие овцеводства в разных зонах зависит от соотношения благоприятных и негативных факторов.

Так, для зоны Карпат положительными факторами являются наличие больших массивов горных пастбищ, которые в течение 5 месяцев обеспечивают овец разнообразными зелеными кормами и наличие спроса на продукцию молочного происхождения.

Полесье - зона, где около 30% территории занято лесами и кустарниками, 2% - болотами. Сельхозугодия составляют 25% всей территории, в структуре которых природные кормовые угодья занимают 20%, или 1,25 млн. га.

Лесостепная зона благодаря умеренно-теплому климату с уровнем осадков 600-500 мм и более длительному периоду зеленого травостоя может стать ведущей зоной мясного и мясошерстного овцеводства.

Степную зону можно было бы называть зоной овцеводства потому, что здесь сосредоточено 915 тыс. овец - 76,4% от общего их количества. Но 77% из них сосредоточены только в двух из семи регионов - АР Крым и Одесская область. Определены новые подходы к распределению затрат на продукцию овцеводства.

Рассчитана нормативная себестоимость производства продукции овцеводства в разных регионах Украины. Предложено перераспределение затрат на продукцию в пределах: шерсть - 20%, баранина - 70%, смежная - 10%.

Ключевые слова: овцеводство, размещения, эффективность, ареал, себестоимость.

Основною причиною кризового стану вівчарства є економічна складова. Разом з тим, при використанні всіх можливостей галузі та застосування регуляторних механізмів вона може бути виведена зі збиткового стану. Однією з передумов ефективного вівчарства є раціональне його розміщення.

В Україні розміщення овець відбувається з урахуванням зональних особливостей, головними факторами якого є природно-кліматичні і господарські умови та етнічний склад населення регіону з його традиціями щодо споживання продукції вівчарства. Це особливо важливо в умовах нестабільності ринку, яка призвела до майже повної ліквідації овець у деяких областях.

Концентрація поголів'я по зонах залежить і від наявності важкодоступних для інших видів сільськогосподарських тварин кормових ресурсів - перш за все пасовищ. Найбільша чисельність поголів'я овець знаходиться в зонах, території яких не придатні до інтенсивного землеробства через кліматичні, рельєфні умови тощо.

Особливості зонального розміщення вівчарства, які формуються природнім шляхом, по мірі росту економічної віддачі галузі можуть змінюватися. Сьогодні в основних зонах розведення овець є ознаки спеціалізації з виробництва найбільш економічно вигідної продукції, яку забезпечують вівці різних напрямків продуктивності.

Подальший розвиток вівчарства в різних зонах залежить від співвідношення сприятливих та негативних факторів. Так, для зони Карпат позитивними факторами є наявність великих масивів гірських пасовищ, які протягом 5 місяців забезпечують овець різноманітними зеленими кормами, наявність попиту на продукцію молочного походження (сир-бринза, вурда, масло), яка є основною в регіоні, існування народних промислів з переробки овечої вовни, з якої виробляють ковдри, «ліжники» тощо, а також санаторно-курортна туристична інфраструктура.

Стримуючий фактор цієї зони – віддаленість пасовищ від населених пунктів, незадовільні побутові умови працюючих в період «літування» на полонинах, труднощі в процесі заготівлі й доставки кормів на зимовий період (неможливість використання техніки, механізмів), недостатня кількість та висока ціна на концентровані корми. В цій зоні зосереджено 171 тис. голів овець, або 14,3%.

Полісся – зона, де близько 30% території зайнято лісами і чагарниками, 2% - болотами. Сільгоспугіддя становлять 25% всієї території, в структурі яких природні кормові угіддя займають 20%, або 1,25 млн. га. Це найбільш зволожена зона України. Низький рельєф, значна кількість опадів сприяє заболоченості території. Такі

умови не зовсім сприятливі для овець. Навіть в часи найбільшого розвитку вівчарства в Україні поголів'я в цій зоні не перевищувало 10%, сьогодні 4%, або 48 тис. овець. Ця зона спеціалізується на скотарстві молочно-м'ясного напряму.

Лісостепова зона за своїми природно кліматичними умовами сприятлива для розведення овець. Характеризується високою густиною населення, а також розораністю земель – 70%. Завдяки помірно-теплому клімату з рівнем опадів 600-500 мм та більш тривалому, ніж на Півдні зеленому травостої може стати провідною зоною м'ясного та м'ясо-вовнового вівчарства. В даний час поголів'я овець в зоні становить 63 тис. голів, або 5,3%.

Степова зона – можна було б називати зоною вівчарства, тому, що тут зосереджено 915 тис. овець - 76,4% від загальної їх кількості. Але 77% з них зосереджені лише у двох із семи регіонів – АР Крим та Одеська область.

До сприятливих факторів для розведення овець у степовій зоні можна віднести наявність великих площ с.-г. угідь, тривалий період пасовищного утримання – до 10 місяців, наявність великої кількості відходів від переробки продукції рослинництва, дешевші концентровані корми.

До несприятливих – високий ступінь розораності земель, віддаленість та розкиданість природних кормових угідь по території, відсутність прогонів до них, короткий період зеленого травостою (у липні місяці трава вже висихає). Перспективою в цьому регіоні є інтенсивне промислове виробництво ягнятини з використанням м'ясних генотипів і орних зрошувальних земель для виробництва високоякісних кормів і створення культурних пасовищ для основного поголів'я овець.

Незважаючи на ці складнощі, два регіони, АР Крим та Одеська область, залишаються провідними й основним фактором такого стану є зацікавленість населення у розвитку галузі вівчарства. Про це свідчать результати кореляційного аналізу - рівень взаємозв'язку (r) чисельності овець в регіоні становить за: площею регіону – (+0,251); чисельністю сільського населення – (+ 0,262); кількістю ВРХ в регіоні - (- 0,195).

На сьогодні в Україні є 5,7 млн. га землі, виведеної із сівозмін (обробітку), які можуть використовуватися вівцями, а також 2,5 млн. га сіножатей та 5,5 млн. га пасовищ, що є незадіяним резервом збільшення виробництва продовольчої та іншої продукції [1]. Разом з тим, продуктивність пасовищ, внаслідок глобального потепління та

зменшення опадів, стали мало врожайними і не можуть тривалий період забезпечувати потреби овець.

Відбулися суттєві структурні зміни в розміщенні овець в господарствах за формами власності. За останні 20 років велико-товарна галузь вівчарства перетворилася у дрібнотоварну, а поголів'я овець у сільськогосподарських підприємствах становить лише 286 тис, або 26 % від загальної чисельності. В господарствах з поголів'ям більше 500 голів утримується 172 тис. голів, або 60%. Такий стан галузі унеможливлює її вихід на ринок продукції як повноцінного учасника. За великим рахунком, сьогодні задовольняються лише власні потреби населення в тій чи іншій продукції в місцях її виробництва.

Визначити реальні обсяги виробництва продукції вівчарства, окрім с.-г. підприємств, сьогодні неможливо. У більшості випадків це розрахункові показники. За даними Держкомстату України обсяг реалізації баранини сільськогосподарськими підприємствами у 2012 році становив 2,3 тис. т, або 8,5 кг на голову, в той же час господарства населення реалізують 28 кг, що у 3 рази більше від зазначеного показника [2].

На одного жителя України виробляється в забійній вазі 0,4 кг баранини і козлятини на рік, з них приблизно 0,3 кг баранини. Тому навіть дворазове збільшення її виробництва не забезпечує визначений МОЗ нормативний рівень споживання - 1 кг.

Як наслідок, виробництво основних видів продукції вівчарства – баранини і вовни, не забезпечує мінімальні норми споживання на 37,0 і 20,4 тис. тонн відповідно.

За статистичними даними за останні 10 років рівень збитковості виробництва баранини у сільгосппідприємствах становить 27,0-47,0, вовни 70,0-90,0%. Збиток покривався за рахунок інших галузей, в основному рослинництва, та, в певній мірі, державної підтримки, яка на сьогодні відсутня.

Одним із завдань дослідження було визначення нормативної собівартість утримання овець в різних зонах України, як регулятора рівня прибутку. Науково обґрунтоване визначення собівартості продукції вівчарства є основою для визначення ціни її реалізації, адже собівартість продукції – основна складова в ціні.

Оптимізація собівартості виробництва вівчарської продукції є основним економічним важелем ефективного ведення галузі. На основі технологічних карт було розраховано нормативні витрати на утримання однієї вівці в різних природно-економічних зонах (табл. 1).

На сьогодні собівартість розраховується із застосуванням загальноприйнятої методики розподілу витрат: 10% відноситься на побічну продукцію, а 90% розподіляється в пропорції 1:5, одна частина на приріст, а п′ять – на вовну.

На нашу думку, і враховуючи розрахунки по співставленню собівартості і ціни на м'ясо сільськогосподарських тварин, існуючий розподіл витрат у вівчарстві втратив свою регулюючу економічну

Таблиця 1. Нормативи витрат на утримання однієї вівці

Регіон	Витрати на утримання однієї вівці, грн
Степ	750
Лісостеп	800
Полісся	830
Карпати	500
В цілому по Україні	750

сутність і не відображає істинний стан речей. За умови використання існуючої методики відбувається штучне підвищення собівартості вовни і заниження собівартості приросту овець. Дане положення підтверджується в результаті порівняння собівартості приросту великої рогатої худоби, свиней, овець. Так, якщо в 1990 році співвідношення „собівартість-ціна" по приросту великої рогатої худоби становило 1:1,2, свиней 1:1,8, овець 1:1,1, то в 2013 році воно було наступне: м'ясо великої рогатої худоби -1:0,5, свинина -1:0,7, баранина -1:0,9. Це свідчить про те, що собівартість занижена через невірний розподіл витрат.

Тому, нами запропоновано методику перерозподілу витрат на продукцію в межах: вовна – 20%, баранина – 70%, суміжну – 10%.

Використання цієї методики дозволяє співставити собівартість різних видів м′яса сільськогосподарських тварин і адаптувати до цін реалізації, що склалися на ринку сільськогосподарської продукції. Собівартість, яка розрахована за даною методикою, при нормативних витратах 750 грн. на одну вівцю (середня по Україні) за 1 ц вовни становитиме 2040 грн., 1 ц приросту овець (в живій масі) – 1900 грн. (табл. 2).

Таблиця 2. Собівартість продукції вівчарства

Регіон	Гривен за 1 ц	
	вовна	приріст живої маси
Степ	1936,4	1822,1
Лісостеп	2808,6	2315,9
Полісся	3818,4	2633,0
Карпати	1334,3	1550,6
В цілому по Україні	2040,0	1900,0

Наведена у таблиці собівартість є основою для встановлення мінімальної ціни, яка необхідна для визначення державної підтримки в разі незабезпечення покриття витрат ринковими цінами в різних регіонах України.

Висновки: 1. Встановлено, що за останні 20 років відбулися суттєві структурні зміни в розміщенні овець в господарствах за формами власності, великотоварна галузь вівчарства перетворилася у дрібнотоварну. Поголів'я овець у сільськогосподарських підприємствах становить лише 286 тис, або 26 % від загальної чисельності.

2. Сучасний стан галузі унеможливлює її вихід на ринок продукції як повноцінного учасника. На сьогодні задовольняються лише власні потреби населення в тій чи іншій продукції вівчарства в місцях її виробництва.

3. Існуючий розподіл витрат у вівчарстві втратив свою регулюючу економічну сутність і не відображає істинний стан речей. Оптимізація собівартості виробництва вівчарської продукції є основним економічним важелем ефективного ведення галузі.

Список використаної літератури

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / За ред. Присяжнюка М. В., Зубця М. В., Саблука П. Г., Меселя-Веселяка В. ., Федорова М. М. та ін. – К.: ННЦІАЕ, 2011. – С. 266-280.

2. Державна служба статистики [Електронний ресурс] Режим доступу:http: // www.ukrstat/gov.ua /